Invitasjon

NORGES CUP

NC Terrengmaraton

å heiane terrengsykkelrittet

1924 BIRKENES I.L.

11. Mai 2019

LAKS ER VIKTIG FOR NORGE
INTERSPORT
Multiconsult
Tryg
Uno X
DIADORA
ŠKODA

Velkommen til Å i Heiane, NC Terrengmaraton og Birkenes!!

Å i Heiane er også i 2019 tildelt NC status. Å i Heiane arrangeres i år for 20 gang.

NC status har vi for 5 gang i tillegg til at vi nå har arranger NM Terrengmaraton i 2018 og 2012.

Birkenes IL arrangerte også Sørlandets første NM på landevei i 1976.
Dette var NM på tempo m/Kongepokal. Mesterskapet ble arrangert umiddelbart etter OL i Montreal, med den senere Birkenessyklisten Geir Digerud som en klar vinner. Start/mål var i Fritun-svingen, med vending ved Boen og Møglestu. NRK-reporter Kjell Kr. Rike var speaker, nær 1000 tilskuere var tilstede, og både ryttere og media roste Birkenes IL for et flott arrangement.

Også i 1981 ble det arrangert NM i 50km tempo på Birkeland. Denne gang stiller ikke Geir Digerud opp - mannen som har vunnet 5 strake NM på distansen. Han ble proff året før. Favoritt denne gangen måtte bli Dag Erik Pedersen (ble proff i Bianchi-Piaggio tirsdagen før), med Morten Sæther og Bjørn Hamre Gundersen (norgesrekordholder på 50km tempo) hakk i hel.
I yr og regn ble det kanskje ikke så spennende som man hadde håpet. Alt stemmer for Morten Sæter fra første tråkk, og han fortalte selv etter rittet at dette var "det beste temporittet jeg noen gang har kjørt". Tiden ble 1.06.47.
Dag Erik Pedersen måtte nøye seg med 3. plass, også slått av Hans Petter Ødegård.

I tillegg til nå sitt 4. sykkel NM har idrettslaget også vært med på å arrangere to langrennsmesterskap (1963 og 1975), ett NM i nattorientering(1984) og NM i sommerskiskyting i 2006.

Å i Heiane som siden starten i 2000 er blitt en årlig begivenhet for terrengsykkelinteresserte. Selv om løypa har vært utsatt for en del forandringer i takt med utviklingen av idretten, ryttere og ikke minst syklene som benyttes håper vi å kunne tilby en spennede og innholdsrik løype med mye Sørlandsterreng. Terrenget her i sør er slik at bakkene ikke blir så veldig lange, men isteden blir det fryktelig mange av dem før utøverne er vi mål etter 45 eller 68 km.

Program Lørdag 11. mai 2019:

NC Terreng Maraton, Master og Tur-rittet Å i Heiane

Lørdag 11. mai 2019		
Hva	Når	Hvor
Lagledermøte	**09:15**	**Birkenesparken** - 2. etg klubbhuset
NC Terreng Maraton - Menn senior: 68 kilometer - Damer senior: 68kilometer	**12:00**	**Birkenesparken**
Å i Heiane – Master & Turritt -Master Damer og Menn 68 km - Alle klasser (fra 17 år) 45 kilometer	**12:05**	**Birkenesparken**
Å i Heiane – Explorer - Alle klasser (fra 17 år) Valgfri løype med evt. snarveier.	**10:00-11:00**	**Birkenesparken**

Starttidspunkt, lengde og estimert tid:

Kvinner Elite Senior (NM): Start kl. 12.00. 68 kilometer. Forventet målgang fra kl. 15.00
Menn Elite Senior (NM): Start kl. 12.00. 68 kilometer. Forventet målgang fra kl. 14.40
Master og Tur, Kvinner og menn: Start kl. 12.05. 68 og 45 kilometer. Forventet målgang fra kl. 14.15.
Explorer åpen start mellom 10:00 og 11:00. Husk å vise hensyn når dere blir innhentet av raskere ryttere.

Klasseinndeling:

NM (kvinner og menn Elite): Senior klasser for begge kjønn.
Master klasse 30 år og eldre for begge kjønn.
Tur: Normal klasseinndeling i alderstrinn 17 år og eldre.
Explorer: Åpen klasse. Krever lisens

Premiering:

Deltakerpremie til alle deltakere.

K/M Elite (NM): Seiersseremoni skjer umiddelbart etter målgang for alle NM deltakere, etter Norm for NC Terreng Maraton. Maks 1/3 premiering:

Premiering elite	1. plass	2. plass	3. plass	4. plass
M elite, NOK	3000	2000	1500	1000
K elite, NOK	3000	2000	1500	

Påmelding:

https://signup.eqtiming.no/Pamelding/A-i-Heiane-2019-NC-Maraton/g295.12721?Event=birkenesil

Resultater:

Resultatlista vil bli lagt ut på våre nettsider: http://birkenes-il-sykkel.idrettenonline.no/ ettermiddagen/kvelden etter at rittet er ferdig.

Rittet inngår som seeding til Birkebeinerrittet (45km) og Ultra Birken. (68km) Vennligst oppgi Birk ID ved påmelding om dette er ønskelig.

Norges Cykleforbund ønsker at du som deltager skal være trygg på at rittene du deltar på skal være trygge og følge en forholdsmessig kvalitet. Vi ønsker at du som deltager skal vite hva du kan forholde deg til og hva du får som deltager på vårt ritt.

Arrangør	**Rittets arrangør er Birkens IL Sykkelgruppe som er tilsluttet Norges Cykle Forbund (NCF) og NIF.**
Forsikringer	Rittet er terminlistefestet, noe som betyr at rittets arrangør har ansvarsforsikring gjennom NCF/NIF og du som utøver er forsikret gjennom helårslisensen eller engangslisensen som du bruker under rittet.
Tillatelser	Rittet har innhentet nødvendige tillatelser hos: • Politiet • Birkenes Kommune • Grunneier
Varsling	Rittet er varslet omgivelsene ved: • Nabovarsel • Pressedekning • Sosiale medier • Oppslag
Regler	Rittet følger NCF sine lover og regler for gjennomføring av ritt. Rittet er pålagt å følge trafikkreglene. Sjefskommissær har det øverste ansvaret for gjennomføringen av konkurransen.
Sanitet	Norsk Folkehjelp er på stedet med 3 vakter
Sikkerhetsansvarlig	Pål Gundersen - 911 68 394
Prosedyre ved ulykker	Vakter skal rapportere alle hendelser til sikkerhetsansvarlig. Sikkerhetsansvarlig skal ha liste med kontaktnumre på utøver og pårørende. Det er utøverens plikt å oppgi dette til arrangør. Vakter rapporterer tiltakt til sikkerhetsansvarlig. Sikkerhetsansvarlig varsler pårørende og andre instanser. Utøvere som er utsatt for uhell men som klarer seg på egenhånd, skal varsle om hendelsen til sikkerhetsansvarlig eller sekretariat. Dette av hensyn til lisensordningen og evt bruk av forsikring.
Vakthold	Løypevakter er satt ut ved kritiske punker i løypa. Vi har ca 12 løypevakter. Vaktens oppgave er å holde uvedkommende unna løypa og varsle ulykker og tilkalle hjelp. Det er rytterens egen plikt å vite hvor løypa går og hvor mange runder som skal kjøres.
Økonomi	Deltageravgiften dekker kostnader ved blant annet ovennevnte tiltak, samt kommisærer, arenautstyr, tidtagning, premier osv. Overskudd av arrangementet tilfaller klubbens satsing på: • Barn og ungdomstiltak i klubben • Ytterligere styrking av rittets bærekraft og kvalitet Klubben og arrangementet er for øvrig drevet på frivillig innsats.

Program lørdag 11. mai 2019

Tidspunkt	
09:00	Åpning klubbhus
09:15	Lagledermøte
09:30 - 11:00	Utdeling av startnummer
12:00	Start NM klasser M & K
12:05	Start Masters & Tur
12:30-13:45	Barneritt Birkenesparken. Fortløpende premieutdeling.
14:10 - 17:00	Forventet målgang og passering
17:15 - 17:45	Premieseremoni
12:00-18:00	Kaffe & Kiosk på idrettshuset

Kart og Løypebeskrivelser

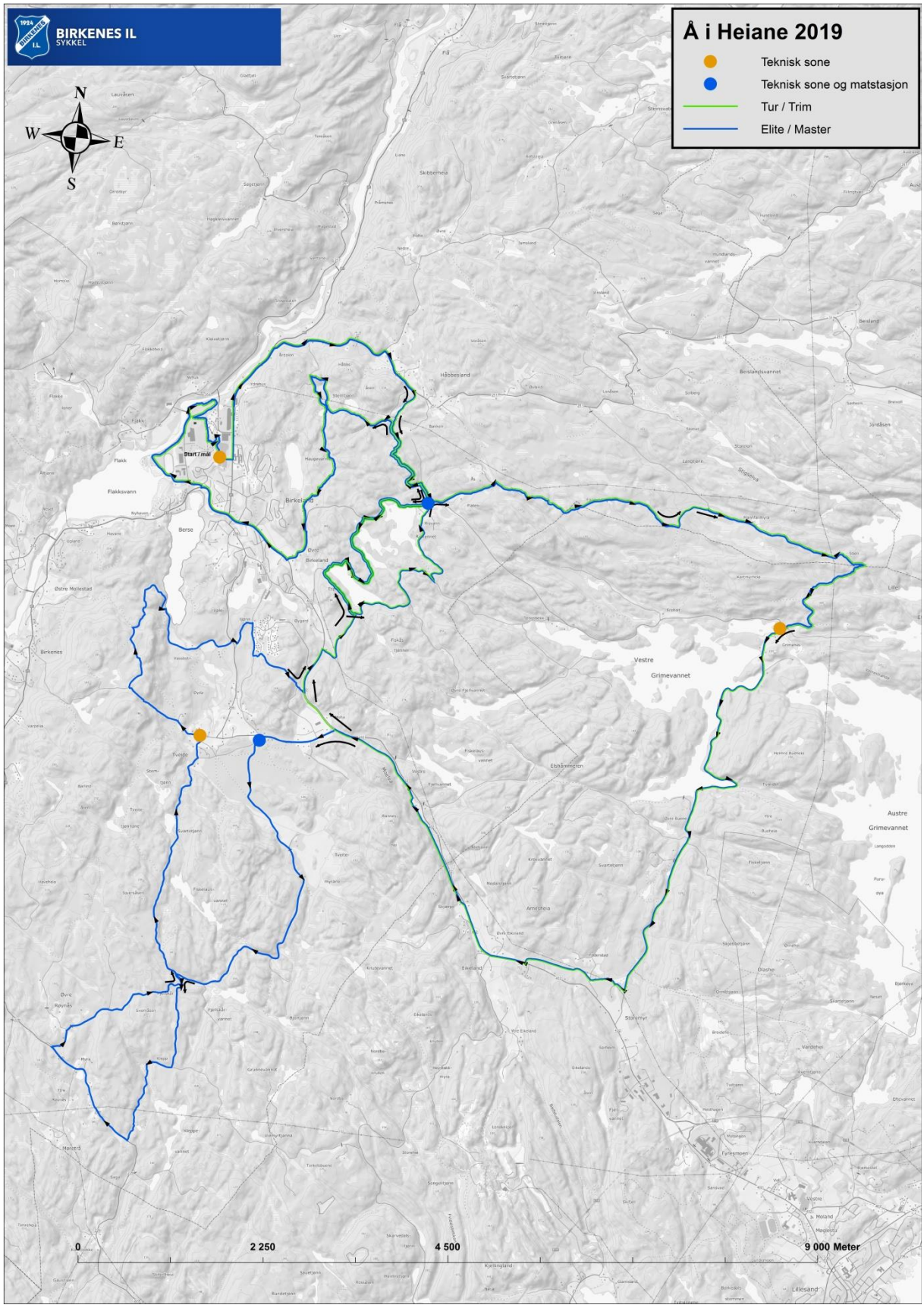

I ***Birkenesparken*** foregår starten i form av «voltestart» med lederbil ut på ***Strøget*** som er en del av Rv 41, ***Telemarksveien*** og hovedgata gjennom ***Birkeland***.

Det flotte idrettsanlegget eies helt og holdent av Birkenes idrettslag som så dagens lys 24. november 1924. Det som i dag brukes som parkeringsplass var opprinnelsen til Birkenesparken, anlagt i 1947. Men lagets aller første idrettsplass ble kjøpt i 1933. Den lå i furumonen på den andre sida av Strøget. Litt om medlemmenes innstilling kom til syne da søknad om kommunal støtte ble avslått. Da garanterte styremedlemmene personlig for et lån i Birkenes sparebank! Samlet kostnad beløp seg til kr. 2019,- pluss dugnad verd kr. 280,-.

Det velkjente skauløpet **Svalandsgubben**, som arrangeres årlig siste søndag i oktober (fra 1974), har start og mål i Birkenesparken. Gubben har fått sin velfortjente statue i tre plassert sentralt i parken.

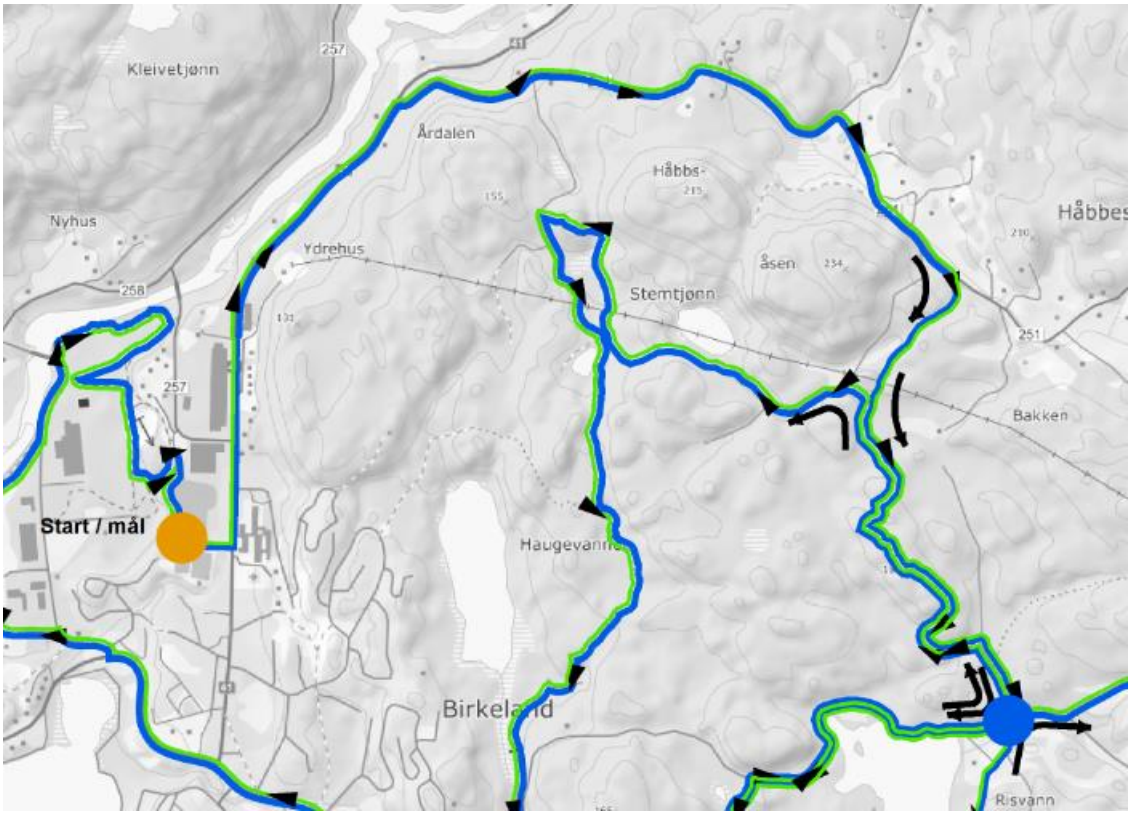

Sykkelrytterne loses langs Rv41 til ***Årdalen*** hvor de slippes fri og kan gi full gass opp ***Håbeslands kleiver.***

Årdalen var tidligere et trafikknutepunkt med skysstasjon og gjestgiveri.

På 1600-tallet var Årdalen krongods. Det sies at deler av setehuset også er fra 1600-tallet. Bondelederen Kristian Lofthus holdt et folkemøte i Årdalen i 1786, før han dro til København med 329 underskrifter. Den reisa er beskrevet i diktverket «Storegut» av Aasmund Olavsson Vinje.

Det kan også nevnes at Birkenes idrettslags aller første formann, Arnt Årdalen, bodde i Årdalen. Han var lærer og gjorde seg populær blant skoleguttene på Flå fordi han holdt «Sportsmanden»!

Det er en forholdsvis tøff start opp kleivane, men de som orker å heve blikket litt ved ***Skilleveien***, kan se mot ***Vellane***, heimplassen til Nils Nilsen Enge, bondegutten som ble Norges lagtingspresident, og som har fått en egen byste ved Tobias jorde i sentrum av Birkeland.

På motsatt side skimtes konturene av den gamle hoppbakken ***Håbsåsen***.

(Mer om «Askeladden» Nils Nilsen Enge i Birkenes historielags årsskrift for 2009 v/Nils Kristen Haabesland).

Asfaltunderlaget tar fort slutt, og den gamle kjerreveien mot ***Gruva*** følges et stykke. Da er du inne på femmilsløypa til det nevnte norgesmesterskapet på ski i 1963, bare motsatt retning. Gruva er fortsatt et stedsnavn etter at det rundt århundreskiftet 1800/1900 ble tatt ut feltspat der. Noe ble fraktet ut på denne veien, men på vinterføre kunne steinen også fraktes med hest og slede over ***Lyngmyr*** via ***Haugelia*** til Birkeland stasjon på Lillesand-Flaksvandsbanen.

Sykkelløypa svinger imidlertid av ved et gammelt, vassjukt jorde ved ***Huset*** og kommer like etter forbi husmannsplassen ***Rismyra.*** Der må du sykle gjennom en bitte liten åpning i steingjerdet som markerer byttet, og du passerer mange rydningsrøyser som vitner om slit og hardt arbeid for de som levde der. Hustufta med ei stor kjellergrop ligger like bortenfor.

Før du gyver løs på ***Hellåsen*** krysses hesteveien øverst i ***Estersdal***. Deretter bærer det ned til ***Fiskebekk*** og ***Risvann***.

Du ser det ikke, men like ved løypa ligger fire gravhauger fra jernalderen. De ble registrert for Universitetets oldsakssamling av Elisabet Skjelsvik 28. mai 1981.

Gården Risvann, som tidligere var lensmannsgard, er et knutepunkt hvor løypa passerer flere ganger. Der er også matstasjon. Videre følges grusveien i retning Birkeland *(den ble for øvrig åpna 21. nov. 1913)* en liten kilometer til ***Tereåsen***. Der vinkler løypa til venstre mot ***Yddervannet*** (som mange regner som en del av vannet Risvann) og passerer det punktet som i gamle dager var fergeleiet for frakteferga som risvannsfolk brukte da de skulle til Birkeland.

Ved hjelp av kommunalt nødsarbeid ble Risvann senka tidlig på 1930-tallet. Før det var det lett å ferge gjennom ***Sundet***, mens vinterveien gikk over ***Vintersundet***. Ved ***Stemvannet*** ser vi resultatet av gravearbeidet i form av en ganske dyp og oppmurt bekk. Lenger nede i den samme bekken sto ei kvern og helt nede ved osen i ***Espe*** ei sag. Begge deler hørte til gården Risvann, men sto på Birkeland-grunn. De på Risvann fikk tillatelse til å utnytte vannkraften her, for i egen mark fantes ikke store nok bekker til drift av kvern og sag.

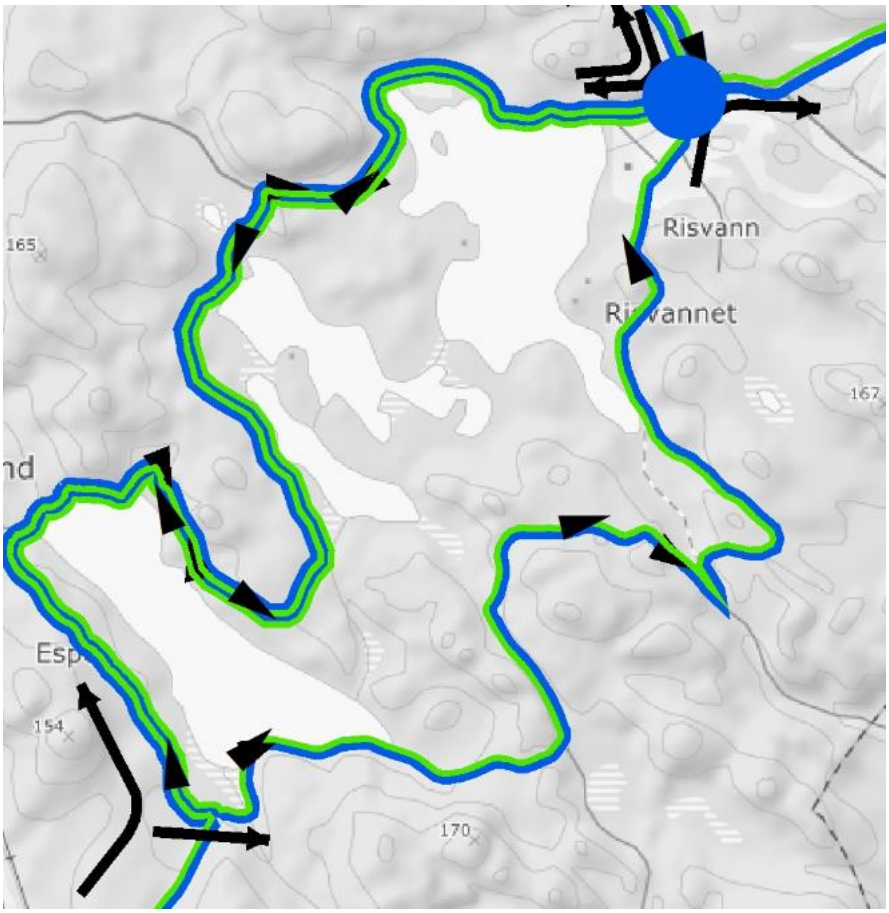

Nå er vi samtidig inne på den ruta som ble valgt til å være den offisielle *Barnevandrerstien* til minne om alle barna som på grunn av vanskelige kår i de indre bygdene i Vest-Agder måtte ut på vandring for å ta seg arbeid på de store gårdene østenfor, særlig rundt Grimstad. Ei rute på 13,5 mil er merka fra Kvinesdal i vest til Grimstad. I våre dager er dette en ypperlig anledning til å kombinere kulturopplevelser med en lang sykkeltur!

Vannet Espe var helt til 1971 drikkevannskilde for Birkeland. Allerede i 1920-åra ble det første vannverket anlagt i Espe, da i regi av Sørlandets kristelege ungdomsskule. I bekken nedenfor finnes rester av ei gammel vannsag og ikke mindre enn tre kverner. Nederst i ***Birkelandsvassdraget*** var det også snakk om å bygge et kraftverk. I 1914 forelå det helt konkrete planer, men uvisst av hvilken grunn, ble de ikke gjennomført.

Planene var så detaljerte at hvert enkelt av de 30 husene på Birkeland var nummerert og tegnet inn på et nøyaktig kart. Turbin, rørgate, fallhøyder og stemmer var nøye beskrevet. Risvanns overflate var beregnet til 280.000 m2 fullt oppstemt. Fritun Hotell A/S og Sørlandets kristelege ungdomsskule skulle få strøm til henholdsvis 20 og 30 lyspærer! (Se kulturorienteringa for 2006).

Du sykler rett forbi ***Espestemmen*** der du på torsdagskvelder riskerer å møte deltakerne i det 7km lange terrengløpet «Espe rundt». Helt siden 1989 har dette særdeles uhøytidelige løpet blitt arrangert ukentlig hele sommeren mellom påske og elgjakta. Espe rundt er blitt et begrep i bygda.

(To dager før sykkel-NM ble Espe rundt arrangert for 719. gang! Har du lyst til å prøve deg, er det bare å møte opp i tuna hos Ivar Skåre i Nordåsveien 43 til torsdag kl. 18.00.).

På den videre ferd nesten rundt Espe passeres ***Bjønnåsen***, ***Langåsen*** *og* ***Fiskåsen*** og deretter ***Gunsteinsås*** før løypa tverrvender øverst i ***Peisadalen***. Dette navnet skal ifølge sagnet komme av at ei legdekjerring som ble kalt Peisa, mista livet der. Hun var på vei mellom Tingsbekk og Øvre Birkeland, men kom aldri fram.

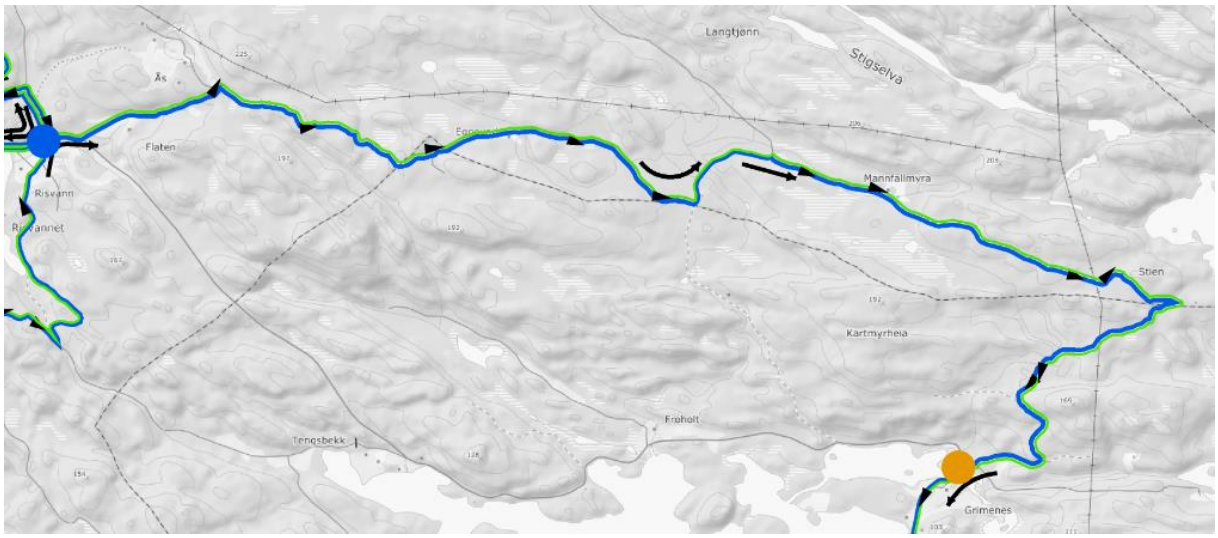

Kursen settes så mot ***Bjorkilen*** og nok en gang til veikrysset på Risvann. Nå begynner en strekning på flere kilometer der løypa stykkevis faller sammen med Barnevandrerstien som egentlig er en eldgammel ferdselsvei mellom øst og vest, kanskje helt fra førkristen tid!

Først lange bakker forbi ***Fladen*** og ***Ås***, så over ***Landåsen*** *og* ***Heftemyrane*** mot den gamle husmannsplassen ***Eggevad***. Den er nevnt i skriftlige kilder i 1820, men bygget som står der nå, er fra 1905.

Har du tid til en liten avstikker, bør du svinge inn på turstien som fort og forholdsvis lett fører deg opp til utsiktspunktet på ***Dyblemyrheia***. Der kan du nyte synet av store deler av skjærgården utenfor Lillesand. Om du setter navnetrekket ditt i toppturboka, blir du med i trekninga av fine premier.

Videre mot ***Mannfallmyra*** er det skogsbilvei som avviker litt fra den nevnte gamle ferdselsveien som ble kalt ***Stiksveien*** (etter ***Stikselva,*** *Stigselva*) eller ***Berestien*** fordi posten ble båret der.

I året 1724 passerte den dansknorske kongen Fredrik IV (1671-1730) til hest over Stiksveien. Han kom med vogn østfra med sitt følge til Reddal i Landvik. Men videre vestover måtte følget ty til hesteryggen, for over disse heiane var det ikke farbart for kjøretøy.

Ved Mannfallmyra står fortsatt hus. De tre neste nedlagte boplassene som passeres, heter alle ***Stien***! Alle lå like ved Berestien, og alle var bebodd til litt ut på 1900-tallet. De skilles fra hverandre ved at de har fått navn etter gardbrukeren som bodde der: ***Ånons Stien***, ***Nils Stien*** og ***Anders Stien***. Det er tydelige tufter på alle de tre plassene. Ved Nils Stien står fortsatt frukttrær, og på tomta etter Anders Stien står nå ei hytte. Setehuset der brant i 1917 da kona holdt på å bake brød i den store vedovnen. *(Muntlig ble gjerne dialektformene Nilses Stien og Anderses Stien brukt).*

Da er vi samtidig ved løypas østligste punkt og forlater Berestien med kurs for ***Grimenes***. Grenserøysa mellom Birkenes, Lillesand og Grimstad ***(Loftskjerrsteinen)*** ligger for øvrig like bortenfor, og enda lenger øst ligger et gammelt varp inntil stien.

På vei mot Grimenes rundes ***Olashei*** og litt utenfor løypa de gamle boplassene ***Kringlemyr*** og ***Mollen***. Da er du straks ved ***Tjæremonen*** og kan se fram mot å komme ut på bilvei. Stikselva renner like ved. Om tømmerfløting og annen virksomhet langs Stikselva er gitt ut ei bok med tilhørende turkart. *(Per Mollatt, 1999. Kart v/Vidar Haslum).*

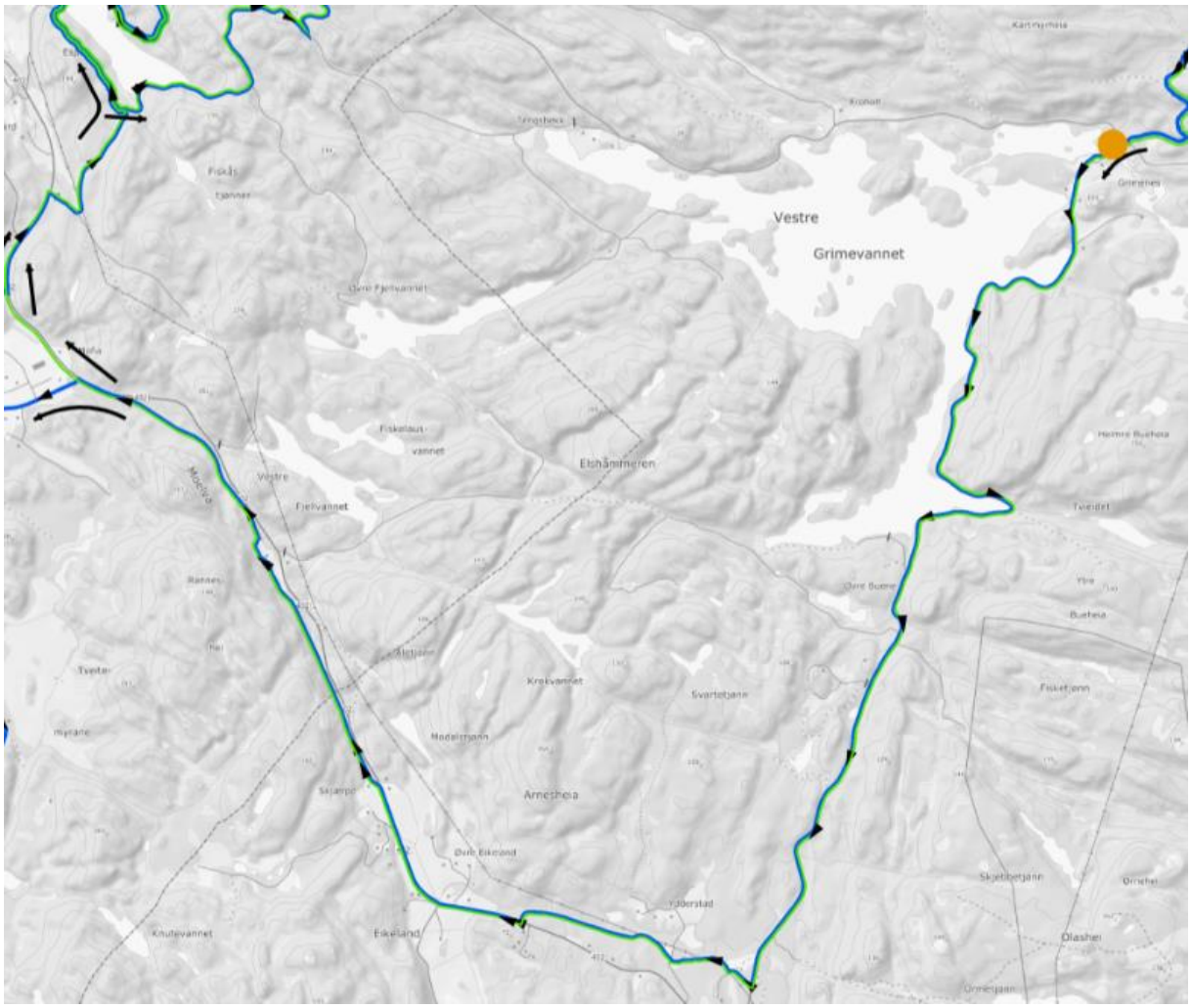

Ved Grimenes krysses kanalen mellom ***Vestre*** og ***Østre Grimevann***. Her kan du padle i timevis i begge retninger. Velger du Østre, kan du padle til det fantastiske frilufts- og kulturminneområdet ved Kaldvell. På Grimenes passerer du noen flott beliggende gårder og den nedlagte skolen som nå brukes til basarer og andre tilstelninger.

Videre kommer du inn på en lettere del av løypa med en lang strekning på grusvei, først langs Vestre Grimevann der du passerer fine badeplasser og en tilrettelagt klatrevegg i en loddrett fjellvegg kloss i veikanten. Langs veien passerer du ***Tvieidet***, ***Vestre Buene***, ***Kjerketjønn*** og ***Livsenskleiv*** og krysser ***Moelva*** før du svinger av mot den gamle jernbanelinja litt før ***Storemyr***.

Mellom ***Yddersad*** og ***Eigeland*** krysser du ei usynlig grense som markerer skillet for «Præstegaarden Westre-Moeland», det som skulle være kong Christian 7. private skogeiendom. I 1782 kom det en resolusjon fra kongen i København om at skogen skulle fradeles og fredlyses. Det ble foretatt grenseoppgang og merket med hele 94 byttesteiner med kongelig monogram og grensepunktnummer. Og her ved sykkelløypa, som for øvrig går i samme trasè som både den eldgamle «Allfarveien» og Lillesand-Flaksvandsbanen, ligger grensestein nr. 34. På den kan vi lese: «FRED over C7 skov. 1783. 34A».

(34B sto antakelig på motsatt side av veien, men ligger nå halvt oppreist ved 34A).

På en kort strekning ved Eigeland loses du inn på den forholdsvis nye sykkelstien som følger Fv 402 mellom Birkeland og Lillesand.

Fra ***Skjærpe*** via ***Modalen*** til ***Jordbruna*** følger løypa nevnte nedlagte jernbanelinje som går langs Moelva på motsatt side av hovedveien. Opplysningstavler som er festa til fjellskjæringa forteller om historia til Norges minste jernbane som frakta folk og fe, tømmer og torv mellom Flaksvann og Lillesand i perioden 1896-1953. Du bør studere de flotte steinmurene, de fantastiske stikkrennene og den imponerende (og rustfrie) ***Jernbruna*** som viser ingeniørkunst av ypperste merke også etter dagens målestokk.

På den trangeste plassen heter det ***Svendsprang*** *(gammel skrivemåte)*, et navn som ifølge sagnet oppsto fordi en riddersvenn som hadde blitt forelska i ei bondedatter, rømte med jenta og kom hit til dette stupet. Men hesten kom ikke over Moelva, så svennen hoppa ved hjelp av ei lang stang over på det smaleste, med jenta. De ble forfulgt, og svennen kom seg unna. Men jenta, som hette Randi, ble fanget oppe i heia som siden har hett ***Randeshei***.

En fryktelig skaubrann herja i Randeshei i 1912. Den var forårsaket av jernbanen som etter rettsaken måtte betale kr. 5700,- i erstatning til grunneierne for tapet av 1270 mål skau og ei utmarksløe. På det meste var 450 mann med på sløkningsarbeidet som varte nesten ei heil veke. Den seinere så kjente general og forsvarssjef Otto Ruge kom i spissen for et kompani på 150 mann fra Gimlemoen med dampbåt til Lillesand og toget til Tveide for å hjelpe til.

I Randeshei ble det skutt en bjørn i 1877, den siste i ytre deler av Birkenes, foreløpig...(!). Og ved ***Mofia*** er ei hule i fjellet som bærer navnet ***Bjønnehiet***.

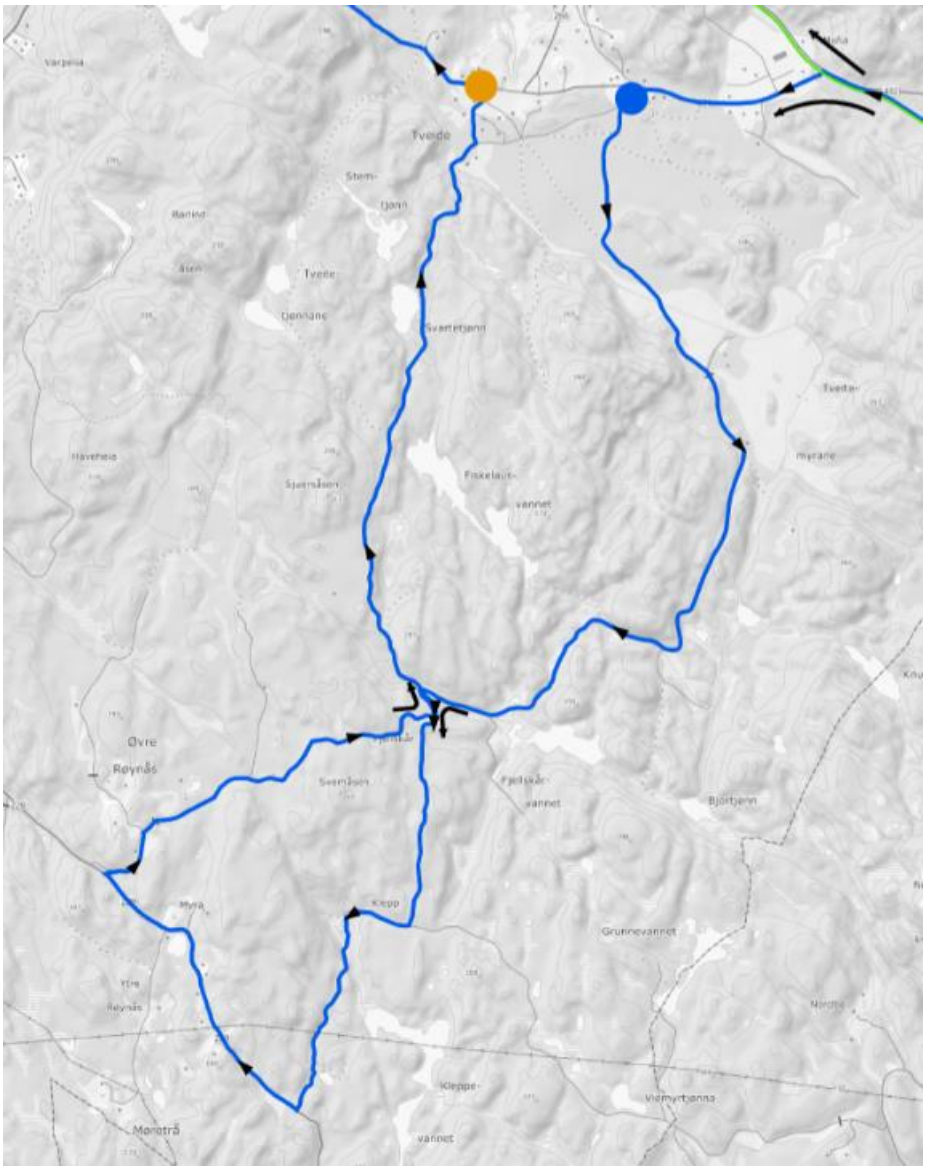

Ved Jordbruna skilles Eliterytterne og Master sylister seg fra mosjonistene som allerede så smått begynner å nærme seg mål. Vår ferd fortsetter sammen med eliten og Master i den lengste løypa. Ei drøy runde over ***Røynåsheia*** står for tur. Først passeres det godt bevarte kulturminnet ***Tveide stasjon***, som nå er kjøpt opp av en stiftelse dannet av entusiaster som vil bevare mest mulig av den gamle jernbanen.

Tidligere var der også to store lagerbygg beregnet for tørka torv fra Myhre Torvstrøfabrikk A/S som startet opp i 1896 og nå fungerer som en del av Birkenes bygdemusèum. Både ved Tveide stasjon og flere andre plasser langs banen ble det også lasta opp tømmer som var kjørt fram med hest eller fløtet på Moelva.

Like ved stasjonen står fire store bautasteiner som det hersker stor usikkerhet om. De kalles ***Skilsteinane***, og det skal visstnok være knyttet et sagn til dem.

(En helt annen og høyst uoffisiell teori er muligheten for at det opprinnelige navnet kan ha vært ***Skeid****steinane. Skeid var jo i gammel tid arena for hestekamper og hesteveddeløp. Jamfør Skeisteinmoen på Dølemo og andre stedsnavn med skeid, både i Fyresdal og Oslo samt Skeimo og Hallingskeid, osv.).*

I ***Tveide moner*** ser vi ellers raet og grusavsetninger som istida etterlot seg for rundt 10.000-12.000 år siden. ***Skillveisletta*** bærer navnet med rette, hele seks veier møtes i ett punkt, og den gamle ferdselsveien mellom øst og vest var en av dem. Den eldste veien var en ride- og sledevei fra 1600-tallet som ble kalt ***Postveien*** eller ***Kongeveien***. «Det Norske Postvæsen» var oppretta i 1647, og veien ble laget etter pålegg fra kong Fredrik III. Et mye større veiprosjekt ble satt i gang i 1790 og varte helt til 1805. Da ble ***Vestlandske hovedvei*** anlagt med ingen ringere enn generalvegmester Bartholemeus von Rummelhoff som øverste leder. Den veien hadde en bredde på sju danske alen og var kjørbar med hest og vogn. Den var i bruk til 1869 da hovedveien ble lagt om Birkeland. En lang periode fram til da hadde ***Tveide*** vært et bygdesenter med både lensmann, postgård, skysstasjon og tingsted.

Og på et møte 15. juli 1814 var 103 bønder innkalt til et møte på Tveide for å avgi troskapsed til den nye grunnloven.

Gjennom monane går det raskt på fin og brei skogsbilvei. Store jordbruksarealer er dyrka opp på det flate partiet som kalles ***Tveidemyrane***. I kanten renner Moelva som ved betydelig innsats ble senka en gang rundt 1960. Ved ***Temmervabruna*** krysses ***Kanalen*** som er den oppgrøfta og snorrette bekken som flyter stille mellom jordene.

Nær løypa sees ofte skotsk høylandsfe, store, robuste, men godlynte dyr som liker å være ute om vinteren. Det er heller ikke sjeldent å se hjort på Tveidemyrane.

På venstre side ser vi den gamle, nedlagte torvstrøfabrikken. Nå er den musèum med åpningstid på visse søndager i sommerhalvåret.

I et skauholt bakenfor ligger en solid betongbunker fra krigens dager. Tyske jagerflygere dreiv treningsbombing på myrane, og stridsdommerne hadde tilhold i bunkeren. «Bombene» var blokker av betong, og det var lagt ut blinker i myra i form av trelemmer. Det fortelles at han med det beste treffet fikk ei flaske brennevin i premie. Enda en bunker finnes på sørsida av Moelva.

Videre passers ***Øygarden***, som aldri har vært noen gard, men derimot slåttemark. Ei velholdt og godt bevart skauløe står like ved veien, mens en annen er i ferd med å tæres bort for godt.

Navnet ***Ydre slåttane*** vitner også om utmarksslåtten som på disse traktene varte helt til krigens dager. Og oppe i heia er en stor heller som har navnet ***Lauvløa***.

Vi passerer ***Fiskelausdalen*** og ***Haven*** før bilveien tar slutt, og vi må opp kneika til ***Ydre Skrubbemyr***. Ved ***Fjellskårvannet*** er gjort en stor dugnad med trandling og gruslegging over ei myr sånn at løypemaskinen unngår problemer. Her er nemlig løypa felles både for ski, turgåere og syklister. Den lille, runde tjønna på motsatt side av vannet heter kort og godt «***Den runde tjønna ved Fjellskårvannet***». I kanten av myra heter det ***Kolebonnen***. Der har foregått kolbrenning.

Ved ***Bjelkekjerret*** like ved gården ***Fjellskår*** møtes løypa på tur og retur på turen rundt Klepp og Røynås før vi er tilbake på Fjellskårveien.

Gården Fjellskår ble fraflytta i 1912, og det bærer husa preg av. En gammel brønn like ved løypa er derimot ganske godt bevart.

Et lite skjerp og ei gammel steinbru som kom til synes i ei smal myr, passeres før rytterne svinger inn på en kort strekning av en skogsbilvei like ved ruinene etter nok en fraflytta gård, Klepp. Store murer, spesielt etter uthuset, er lett synlige i terrenget.

Deretter går ferden langs en heller dårlig og gjørmete gammel kjerrevei i nærheten av ***Kleppevannet*** ut mot fylkesveien som går mellom Åbål og Høvåg (Fv 229). Fra krysset ved ***Mannemyra*** følges denne grusveien forbi ***Ytre Røynås*** og ***Myretjønn***.

Ved ei gammel og falleferdig melkerampe svinger du opp gamlekleiva til ***Øvre Røynås***. Her er mye flott kulturlandskap, og til sides for løypa kan du skimte gården ***Der oppe***. De tre andre gårdene heter ***Der heime*** (hovedgården), ***Der nere*** og ***Der henne***. Det kan nevnes at på slutten av 1800-tallet var det skole med hele 30 elever på Øvre Røynås.

Før du for alvor setter kursen tilbake mot Fjellskår passerer du ***Røynåstjønna*** og ruinen etter husmannsplassen ***Tjønna*** like ved, men ikke synlig fra løypa. Etter litt såkalt teknisk sykling gjennom et skauparti er du ganske snart tilbake på Fjellskår. der damene og veteranene tok snappveien.

Nå følger tre kilometer med skogsbilvei av gammel standard, hovedsaklig nedover. I dette området finnes spor etter mange nedlagte husmannsplasser. ***Jonshus*** ligger kloss i løypa, men ble utsletta da veien ble laget. Det som er igjen er ei mengde rydningsrøyser pluss ei solid dørhelle med innrissa initialer, litt skjult under ei gran. Det sies at Kristian Lofthus var på Jonshus for å kjøpe høy. ***Ytre*** og ***Indre Furåsen*** og ***Ambershaven*** ligger også nær løypa, mens ***Sønningsheftet*** er mer bortgjømt vestenfor. Der døde både mor, far og to barn vinteren 1813.

Ved ***Svartetjønn*** har 4H satt opp ei lita hytte hvor det ofte er aktivitet. Lenger nede krysses ***Rossmyr*** (*ross*, hest). Der var en gang en sinnrik fløtningsvei i form av ei lasterenne og en kanal. På den måten fikk de lastestokkene over fra ***Kvennebekken*** til ***Savebekken***.

I våre dager står det ei kvern som tilhører musèet i Savebekken. Den er lett synlig like ved veien. Helt i bunnen kommer du ned på ***Rebbåsvollen*** (*Reve-bås*, et fangstredskap) og like etter sykler du gjennom tuna til Birkenes bygdemusèum, ***Grasham***. Før du gyver løs på ***Tveideråskleiva*** passerer du kjellergropa etter husmannsplassen med det staselige navnet ***Slottet***. Der bodde ei tid tre søstre som dreiv vertshus og sjenkestove.

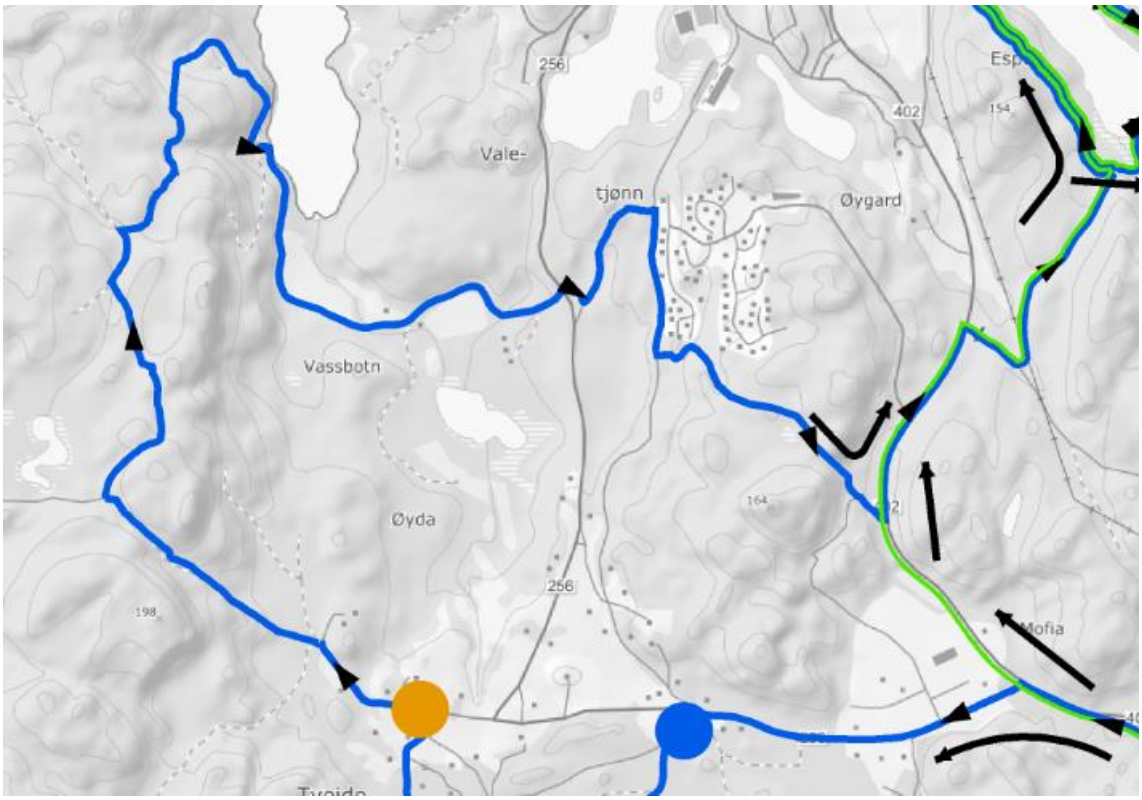

Nå er vi nemlig tilbake på nevnte Vestlandske hovedvei. Den lange bakken med den flotte, over 500m lange muren ble laget i 1850 for å gjøre kleivane lettere framkommelig for hestekjøretøy. Den var dermed i bruk som hovedvei bare i 19 år. De to eldste veitrasèene sees i dalsøkket på høyre side.

Muren ble for øvrig ødelagt av tyskerne under 2. verdenskrig. De fant på at de ville trene på å lage trebruer. Dermed sprengte de to store åpninger i veien og lagde bruer isteden. Det var noen steggelige smell, og husa på Tveide rista. Bruene ble laget av ubarka gran, så de råtna ganske fort. I 1950-åra ble de erstatta av grusmasser ved hjelp av en moderne bulldozer.

På toppen av den lange bakken, rett før ***Mollestadtjønna***, svinger løypa av «vestlandske» og inn langs ***Tveideråsen*** til ***Kvieråsen*** med «Gunhilds hytte», egentlig ***Knattenhytta***. Den ble bygd i 1944. Nå er denne hytta helt falleferdig, men utsikten og toppturboka like ved tiltrekker seg mange turgåere. Toppen er en av 18 som er med i opplegget «På topp i Birkenes» som i 2017 samlet hele 17961 underskrifter!

Nå følger ei ganske lang utforkjøring i skikkelig granskau ned mot vannet ***Berse*** (I en beskrivelse fra 1892 er dette ganske store vannet nevnt som *Bergsø*). Fra lasteplassen i enden av vannet ved ***Aslaslo*** går det bilvei forbi gården ***Vassbotn*** hvor det en gang sto ei stor kvern, nærmest ei industrimølle. I 1885 ble denne flytta til Birkeland og ga navn til ***Mølledalen*** og ***Møllebekken***.

*I **Vassbotnbekken** ble det så seint som i 2016 påvist elvemuslinger. Mer enn hundre år tidligere var nettopp elvemuslinger, den gang kalt elveperlemuslinger, en av grunnene til at mange engelske turister fant veien til Birkeland. (Det å stryke ordet «perle» i det offisielle artsnavnet skulle gjøre disse skjellene mindre attraktive og dermed øke sjansene for overlevelse for den truede arten).*

Løypa passerer ***Herregård***, krysser ***Tveideveien*** og tar opp ***Oksebekk kleiver*** i trasèen til den gamle Tveideveien. Noen kaller bakken ***Dynamittbakken*** fordi Birkeland forbruksforening hadde dynamittlageret sitt der. Der ute i ødemarka var det jo sikkert, og «gubbene» og fenghettene var forsvarlig plassert i bua et stykke fra hverandre...(!)

Så blir det en liten strekning på ***Lina***, altså trasèen etter Lillesand-Flaksvandsbanen. Her passerer du banens høyeste punkt, 79,5 moh. Samtidig er du ved ***Kippsporet*** der lokomotivet måtte parkere to tømmervogner på et sidespor mens det henta to til ved Flaksvann. Det var lange og tunge bakker for det lille damplokomotivet, derfor kippkjøring.

Deretter følger en ganske tøff motbakke mellom byggefeltet i ***Natveitåsen*** og ***Skaftåsen***. Sistnevnte er for øvrig også en av turtoppene, utstyrt med bok og flott utsikt over Birkeland.

En like tøff utforkjøring venter ned mot Lillesandsveien i ***Bjønndalen*** før du tar sykkelstien forbi ***Sjølskådkjerret*** og svinger på ny mot Espe ved ***Øygardskleiva***.

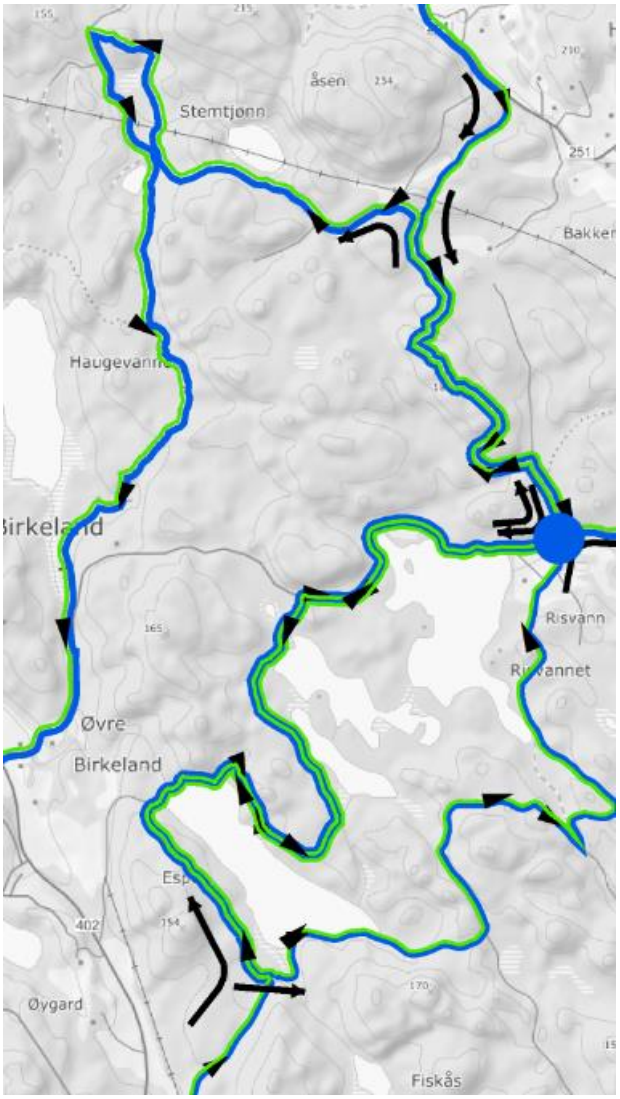

Ved Langåsen møter vi utgående trasè. I den bratte lia ser vi eksempel på gode vekstvilkår i et felt med fjelledelgran, planta så seint som i 2004. Forrige planting i denne lia var i 1952. Det feltet besto av vanlig norsk gran og ble jevnlig overvåket av folk fra Landbrukshøyskolen på Ås i forbindelse med et prøveprosjekt. Feltet var altså hogstmodent allerede etter 50 år!

Langs Espe og forbi Risvann følger løypa utgående trasè nesten til Håbesland, men motsatt vei denne gang.

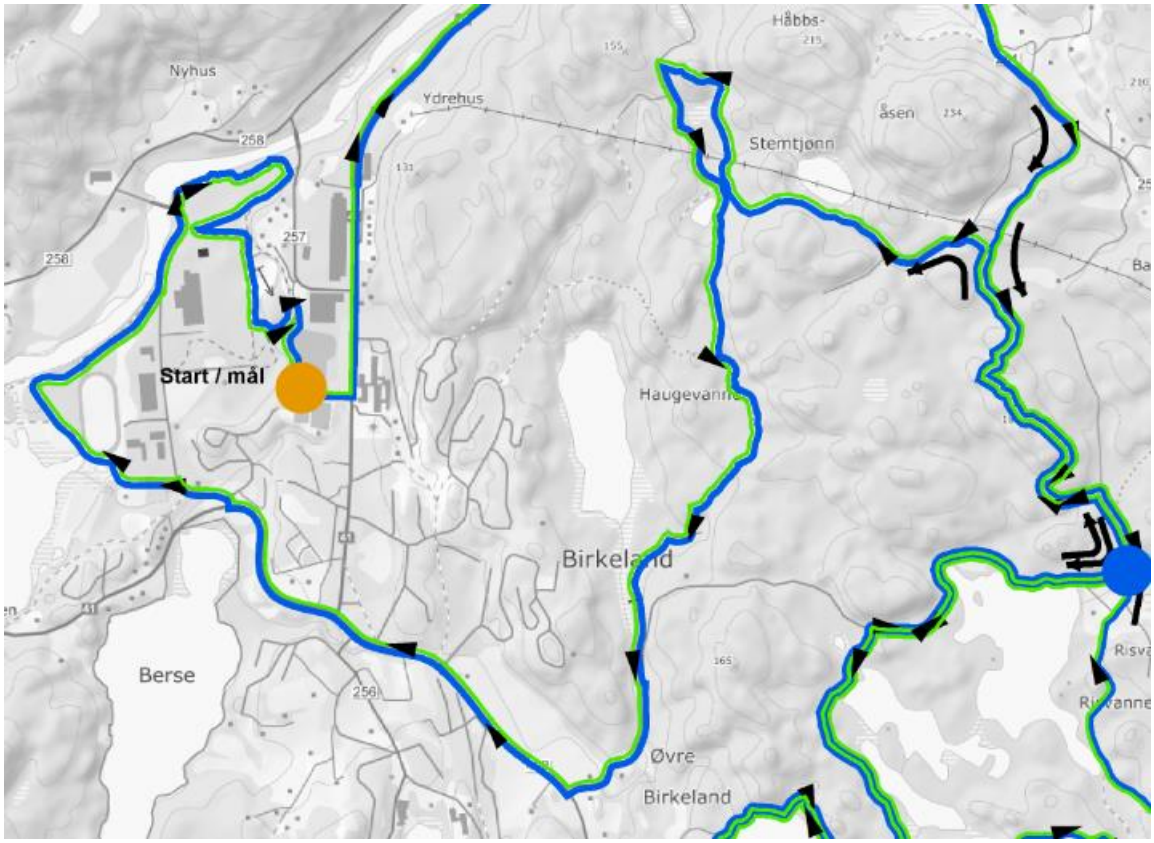

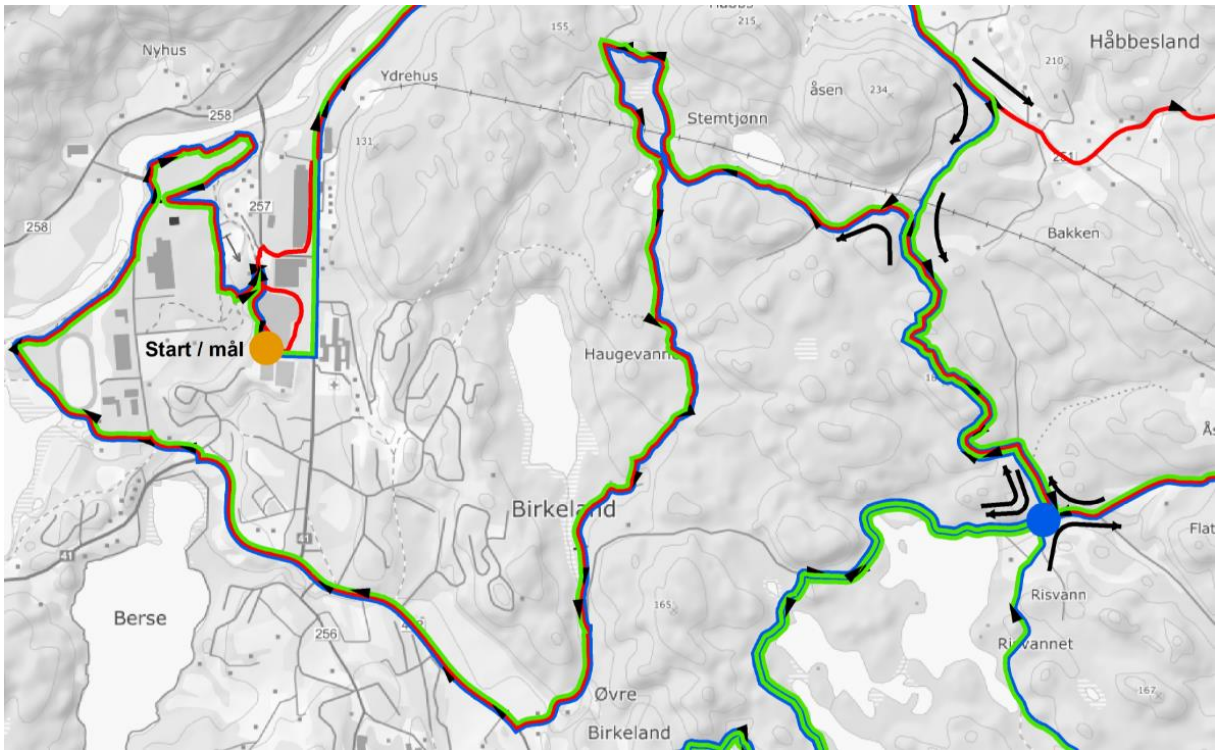

Ved ***Duekjerra*** svinger du ned mot ***Stemtjønn***, delvis på en gammel driftsvei med en fin mur og stabbesteiner(!) til ***Hareposten***, forbi ***Rundetjønn*** og i nokså rett linje mot ***Haugelia***. Underveis er det mulig at beveren har prøvd å lage hindringer!

Haugelia var eget bruk, nevnt i skriftlige kilder første gang i 1628, da som husmannsplass. Den lafta hytta som står der nå, er så pass ny som fra 1980. Men det har ikke bodd folk i Haugelia etter 1840.

Det nærmer seg mål for noen, men kun passering for oss i eliteklassen. Ved ***Øvre Birkeland*** venter en ny tur på asfalten. Forbi ***Myrane***, der minneverdige skidager under NM i 1963 huskes av den eldre garde, gjennom ***Fritunkrysset***, ned til ***Fiane*** og opp langs bredden av den idylliske ***Topdalselva*** på den fine ***Elvestien*** går det kjapt unna.

Når sant skal sies, var det ikke mye idyll her ved elva under storflommen høsten 2017. Da ville enhver form for ferdsel uten båt ha vært helt umulig. Akkurat denne delen av løypa vil forresten stå under vann også ved en flom av middels størrelse.

Etter passering av ***Flakkebruna*** og ***Elveplassen*** og et kjapt blikk på ***Teinefossen*** er det klart for siste innspurt i lysløypa forbi ***Skiskytterstadion*** og opp den bratte kneika «***Sarons dal***», før mål endelig er i sikte i Birkenesparken.

Uansett, GOD TUR!

Trygve Løland

Høydeprofiler:

Høydeprofil 68km

Høydeprofil 45km

